

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ KARAGÖZ VE HACİVAT'A İLİŞKİN ANLAMLANDIRMALARININ İNCELENMESİ¹

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Ayşegül ÇELİK²

1 Bu çalışma, 4-6 Mayıs 2017 tarihinde 6. Uluslar Arası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

2 Dr. Öğrt. Üyesi Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Yozgat, aysegull_cik@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9310-2350.

Geliş Tarihi: 16.04.2018 Kabul Tarihi: 06.12.2018

Öz: Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin nasıl anlam yüklediklerini belirlemektir. Araştırmanın amacına uygun olarak nitel model kullanılmıştır. Nitel model içerisinde yer alan olgubilim deseni araştırmada kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemi içerisinde yer alan kolay ulaşılabilir durum örneklemesine göre seçilmiş olan İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir devlet üniversitesinde Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda birinci sınıfta eğitim gören 10' u erkek, 27'si kadın toplam olmak üzere 37 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının algılarını belirlemek için dört soruluk görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu öğretmen adaylarına uygulandıktan sonra içerik analizi yapılmıştır. Güvenirliğini sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Elde edilen bulgular sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmen adayları Karagöz ve Hacivat'ın Türk kültüründeki yerini eğlence aracı olarak görmüşlerdir ve Karagöz ve Hacivat'ı en fazla cahillik ve bilgelik karakteri ile özdeşleştirmişlerdir. Karagöz ve Hacivat'ın toplum yaşayışını aktardığını belirten katılımcılar, Sosyal Bilgiler dersindeki yerini ise kültürel öge olarak belirtmişlerdir. Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin bir takım görüşlerinin olduğu ancak Sosyal Bilgiler öğretmen adayı olarak bu bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları, Edebi Metinler, Gölge Oyunu, Karagöz ve Hacivat.

INVESTIGATING PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS' MEANING-MAKING FOR KARAGÖZ AND HACIVAT

Abstract:

The purpose of this study is to investigate how pre-service social studies teachers make sense of Karagöz and Hacivat. The study used a qualitative phenomenological research design. The study adopted a convenience sampling method, which is a easy reachable sampling technique. The study group consisted of 37 first-grade pre-service teachers (27 female and 10 male) studying Social Studies Teacher Education at the Social Sciences and Turkish Education Department in a state university located in the Central Anatolia Region. A four-question interview form was designed to identify pre-service teachers' perceptions. The interview form was administered to the pre-service teachers. The collected data were analyzed through content analysis. Expert opinions were obtained to ensure the reliability of the data analysis. Thus, the study results showed that the pre-service social studies teachers regarded the place of Karagöz and Hacivat in Turkish culture as an entertainment tool. They mostly identified the characters Karagöz and Hacivat with ignorance and wisdom. For the participating pre-service teachers, Karagöz and Hacivat reflect the social life and holds a place as a cultural element in Social Sciences course. The study found that the pre-service social studies teachers have ideas about Karagöz and Hacivat; however, their knowledge about Karagöz and Hacivat seems to be insufficient.

Keywords: Pre-service Social Studies Teachers, Literary Text, Shadow Play, Karagöz and Hacivat.

Giriş

Sosyal Bilgiler dersinin alanyazında pek çok tanımı bulunmaktadır. "Sosyal Bilgiler dersi, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanmıştır" (Sönmez, 2010, 3). Tanımdan da anlaşılacağı gibi, Sosyal Bilgiler yapısı itibariyle güncel yaşamla birebir ilişkili bir öğretim programıdır. Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan sosyal bilim disiplinlerinin çeşitliliği de, Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme-öğretme sürecine hem öğretmen hem de öğrenci açısından pek çok katkı sağlayabilir. Öztürk, Çoşkun Keskin ve Otluoğlu (2012)'nin de belirttiği gibi, Sosyal Bilgiler dersi bireylere sosyal ve kültürel pek çok yaşantı kazandırabilir. Ancak bu yaşantılar sayesinde bireylere sorumluluk duygusu

kazandırılabilir. Khan (Çev. Aktaş, 2017)'in da vurguladığı gibi öğrenci, öğrenme sürecinde sorumluluk aldığı anda öğrenme mümkün olabilir. Sınıf içinde veya sınıf dışında öğrenciye özümsetilecek sorumluluk, ona çeşitli yaşantılar sunarak mümkün olabilir. Öğrenciye konuya dair bu yaşantıları kazandırabilecek materyallerden birisi de edebi ürünlerdir. Edebi ürünlerin Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı öğrenciye bir takım değerlerin aktarılmasını sağlamanın (Sönmez, 2014) yanı sıra derse yönelik olumlu yönde pek çok katkı sağlayabilir. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılacak bu edebi ürünlerden birisi de Karagöz ve Hacivat'tır. "Batı tarzında Türk tiyatrosu 19. yüzyıla tarihlense bile, çok öncesinde meddah, köy seyirlik oyunları, orta oyunu ve Karagöz eğlenceleri, halkın temaşa ihtiyacını şüphesiz kendi geleneği içinde önemli bir derecede karşılamıştır" (Çoşar, Usta, 2009, 13). Günümüze kadar ulaşan bu kültürel değerlerden birisi de Karagöz ve Hacivat'tır. "Bu iki karakterin gerçekten yaşayıp yaşamadıkları, yaşadılarsa nerede, ne zaman yaşadığı ve bu oyunun ilk olarak nerede ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemekle birlikte bu tipler hakkında elde bulunan bilgiler genellikle karagözcüler tarafından anlatılan çeşitli rivayetlere dayanmaktadır" (Öncü, 2011, 111). "Karagöz, üst düzey devlet adamı, memur gibi toplumun her sınıfının beğenisini kazanmış özel gün ve geceleri süsleyen bir seyirlik gösteri olarak yüzyıllarca yaşamıştır" (Çolakoğlu, 2006, 547). Kültürümüzün önemli simgelerinden olan Karagöz ve Hacivat'ın günümüzde toplumsal bilinirliği olsa da, sosyal ve kültürel alanda daha etkili bir biçimde yaşatılabilir.

Alanyazında öğretmen eğitiminde Karagöz ve Hacivat ile ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında Karagöz ve Hacivat'ın değer öğretiminde kullanımına yönelik (Demir, Özdemir, 2013) çalışma bulunmaktadır. Bunun yanı sıra halk kültürüne yönelik yapılan çalışmalar içerisinde, Karagöz ve Hacivat ders kitabında halk kültürü öğelerinden biri olarak incelenmiştir (Ünal, 2013), (Çençen, Akça, 2014). Çengelci (2012)'nin Sosyal Bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yerine yönelik yapılmış olduğu çalışmada Karagöz ve Hacivat, Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan somut olmayan kültürel miras öğelerinden biri olarak belirtilmiştir. Alan yazın incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ya da öğretmenlerinin Karagöz ve Hacivat'a ilişkin görüşlerine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırma, edebi ürünlerin içerisinde yer alan gölge oyunu Karagöz ve Hacivat'ın Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasına yönelik Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin ortaya çıkarılması gereksiniminden doğmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretim programı yapısı gereği birden fazla disiplinin ilke, yöntem ve konularından yararlandığı için, hem öğretmen hem de öğrenciye somut yaşantılar kazandırabilir. Teknolojinin hayatımıza yerleşmesiyle birlikte öğrencilerin daha fazla medya araçlarıyla etkileşim içinde olduğu düşünülürse, edebi ürünler öğrencilere somut yaşantı kazandırmanın yanı sıra Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan MEB (2018) iletişim, empati, değişim ve sürekliliği algılama, eleştirel düşünme, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma ve karar verme gibi pek çok beceriyi de ka-

zanmalarını sağlar. Yine Karagöz ve Hacivat ayrı birer karakter olarak, değerler eğitiminde kullanımı hem değerlerin aktarımını hem de kültürel değerlerin özümsemesi sağlanabilir.

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin nasıl anlam yüklediklerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, Karagöz ve Hacivat'ın Türk kültüründeki yerine yönelik nasıl bir anlam yüklemişlerdir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'ın karakteristik özelliklerine ilişkin nasıl bir betimlemeleri var?
3. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre Karagöz ve Hacivat'ın Sosyal Bilgiler öğretim programındaki yeri nasıl tanımlanabilir?
4. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları Karagöz ve Hacivat'ı, hangi Sosyal Bilim disiplininde yer alan konuya daha yakın buluyorlar?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama aracı, çalışma grubu, verilerin analizi, geçerlik ve güvenilirlik yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2016)'in belirttiği gibi, konunun ne kadarından ziyade konuya daha geniş bir bakış açısıyla bakıldığı için yani Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının gölge oyunu Karagöz ve Hacivat'a ilişkin nasıl anlam yüklediklerini tespit etmek için nitel model tercih edilmiştir. Öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin algılarının tespitinde olgubilim deseni tercih edilmiştir. "Olgubilim genel olarak, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır" (Yıldırım, Şimşek, 2013, 78). Diğer adı fenomoloji olan olgubilim çalışması olarak tasarlanan bu araştırmada, İç Anadolu bölgesinde yer alan bir devlet üniversitesinde eğitim gören Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının gölge oyunu Karagöz ve Hacivat'a yükledikleri anlamlandırmalar, araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama aracı ile incelenmiştir. Araştırma, 2017 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Karagöz ve Hacivat'a ilişkin öğretmen adaylarının anlamlandırmalarını tespit edebilmek için, araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış 4 soruluk görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Öğretmen adaylarına uygulanan görüşme formu hazırlanırken alan yazın incelenmiştir ve bu doğrultuda sorular oluşturulmuştur. Daha sonra oluşturulan sorular için uzman görüşü alınmıştır. Uzman

görüşü ve araştırmacının fikirleri doğrultusunda görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu uygulanmadan önce pilot uygulama olarak 6 öğretmen adayına uygulanmıştır. Pilot uygulama sonrasında, net olarak anlaşılabilen bir soruda gerekli düzenlemeler yapılmıştır ve öğretmen adaylarına uygulanmak üzere görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemi içerisinde yer alan kolay ulaşılabilir durum örneklemesine göre seçilmiş olan İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir devlet üniversitesinde Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda birinci sınıfta eğitim gören 10'u erkek, 27'si kadın olmak üzere toplam 37 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmen Adaylarının Demografik Bilgileri

Cinsiyet	f
Kadın	27
Erkek	10
Toplam	37

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri 2017 yılının Ocak ayında araştırmacı tarafından katılımcılarla yüz yüze görüşülerek toplanmaya başlanmıştır. Araştırmanın analizinin ilk aşamasında öğretmen adaylarının görüşme formuna verdiği cevaplar incelenmiştir. Analizin ikinci aşamasında öğretmen adaylarının verdiği cevaplar doğrultusunda araştırmacı tarafından kategori ve kodlar oluşturulmuştur. Araştırmada veri çözümleme tekniklerinden olan içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, verilerin derinlemesine incelenmesi ve sonrasında elde edilen verilerin kategorilere ayrılarak sınıflandırılmasıdır (Sönmez, Alacapınar, 2017). Verilerin analizinde öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin sorulara verdiği cevaplardan alıntılarda yapılmıştır.

Geçerlik-Güvenirlilik

Araştırmanın güvenilirliğini artırmak için, öğretmen adaylarının görüşme sorularına verdikleri cevaplar doğrultusunda araştırmacı tarafından oluşturulan her bir kod için uzman görüşü alınmış ve uzmanlar ile araştırmacının oluşturduğu kodlar karşılaştırılmıştır. Araştırmacının ve uzmanların oluşturduğu kodlar üzerine tartışılmış, fikir birliğine varılan kodlar belirlenmiştir. Uzmanlar ve araştırmacı tarafından ortak karara varılan kodlar gözden geçirilerek son şekli verilmiştir. Öğretmen adaylarının isimleri kodlanarak verdikleri cevaplar, alıntılar şeklinde yer almıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin anlamlandırmalarına ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Karagöz ve Hacivat'ın Türk Kültüründeki Yeri

	Kategori	Kod	f
Kadın	Kitle İletişim	Televizyon	5
	Kültürel Unsur	Değer	5
		Gelenek Görenek	1
	Yansıtıcı	Sıkıntıları Aktaran	2
		Günlük Yaşam	1
	Eğlence	Oyun	8
	Sosyalleşme	Bir araya Getiren	1
Öğreten	Mesaj Veren	3	
Erkek	Yansıtıcı	Günlük Yaşam	1
	Eğlence	Oyun	6
	Öğreten	Mesaj Veren	2
	Sosyalleşme	Bir araya Getiren	1
Geçersiz			1
Toplam			37

Tablo 2 incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'ın Türk kültüründe nasıl yer aldığını kitle iletişim, kültürel unsur, yansıtıcı, eğlence, sosyalleşme ve öğreten kategorileri olarak anlamlandırdıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının en fazla eğlence kategorisinde yer alan oyun kodunda (8) yoğunlaştıkları görülmüştür. Erkek öğretmen adaylarının ise yansıtıcı, eğlence, öğreten ve sosyalleşme kategorilerinde cevaplarının toplandığı görülmektedir. Erkek katılımcılarında eğlence kategorisinde yer alan oyun kodunda (6) cevaplarının toplandığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının eğlence olarak nitelendirmesinin temel sebebi Karagöz ve Hacivat'ın günümüzde en fazla Ramazan aylarında gündeme gelmesi ve insanları eğlendirmeye yönelik olması nedeniyle katılımcılar bu görüşe sahip olmuş olabilir.

Öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

A5 "...uzun yıllar boyunca çocukları eğlendirmede başrol olmuştur..".

A6 "Karagöz ve Hacivat'ın gösteri yapıldığı zamanlarda şu anki imkanlar (radyo, tv, internet, telefon) olmadığı için insanların eğlence kaynağıymış...".

A11 “Karagöz ve Hacivat, Türk kültüründe bir nevi stand-up show’un ilk örneği gibidir..”.

A20 “Halkın yaşayış tarzını, geleneklerini, zihniyetlerini, sosyal ilişkilerini güldürü öğesiyle yansıtır”.

A22 “Karagöz ve Hacivat, sürekli birbiriyle atışan, birinin kulağının az duymasından dolayı konunun değişik bir yere saptırılarak komik bir durumun ortaya çıktığı gölge oyunudur”.

A23 “İnsanlar çok eskiden beri bir araya geldiklerinde eğlenceli bir yandan da öğretici amaçlı gölge oyunu yapmışlardır...”.

A28 “Bu oyun tiyatro gösterisinin temellerini oluştururken zamanın en eğlenceli oyunudur”.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Karagöz ve Hacivat’ın Karakteristik Özelliklerine Yönelik Görüşleri

	Kategori	Kod	f	
Kadın	Düşündüren	Felsefe	1	
		Kişilik	Cahillik ve Bilgelik Safık ve Kendini Beğenmişlik Alçak Gönüllülük ve Kendini Beğenmişlik Bilgili ve Muhalefet	6 1 1 1
	Sosyalleşme	Arkadaşlık	3	
	Tv karakteri	Edi ile Bütü	1	
	Eğlence	Talk Show	1	
		Kukla	1	
	Eğitim	Öğretmen	1	
		Bilgi	1	
	Somut	1.Tanzimat, 2. Tanzimat	1	
		Sevgi	1	
		Yaşlılık	1	
	Erkek	Eğlence	Dizi, Stand-up	1 2
			Sosyalleşme	Arkadaşlık
Somut		İğneleyen	1	
Kişilik		Cahillik ve Bilgelik	2	
Tartışma		Münazara	1	
Tv Karakteri		Çizgi Film	1	
Geçersiz			7	
Toplam		37		

Tablo 3 incelendiğinde, kadın öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'ı düşündüren, kişilik, sosyalleşme, tv karakteri, eğlence, eğitim ve benzetim olarak anlamlandırdıkları görülmektedir. Kadın katılımcıların en fazla kişilik üzerine odaklandıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'ı cahillik ve bilgelik (6) olarak benzettikleri görülmektedir. Erkek katılımcıların eğlence, sosyalleşme, benzetim, kişilik, tartışma ve tv karakteri şeklinde kategorize ettikleri görülmektedir. Erkek katılımcıların en fazla cahillik ve bilgelik (2) ve stand-upçı (2) olarak benzettikleri görülmektedir. Bu benzetimin sebebi gerek tv programları, gerekse farklı programlarda Karagöz ve Hacivat'ı kişilik olarak cahil ve bilge olarak tasvir etmelerinden kaynaklanabilir.

Öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

A3 "Karagöz'ü cahillğe Hacivat'ı da bilgelik terimine benzetirim. Çünkü Karagöz genelde her söyleneni yanlış anlayan bir kişidir. Hacivat ise daha çok bilen kişidir".

A18 "Karagöz, Hacivat'ın dediklerinin tersini anlayan birisidir. Hacivat ise bilgili ve kültürlüdür. Dolayısıyla Karagöz cahil halka, Hacivat ise aydın halka benziyor".

A19 "Karagöz okumayan halkı, Hacivat okuyan bilgeli halka benziyor".

A23 "Biri bilgisizliğinden dolayı her şeyi yanlış anlarken diğeri bilgili olduğu için daha çok aydınlatıcı kişi durumundadır".

A26 "Karagöz'ü cahil kesime, Hacivat'ı aydın kesime benzetirdim".

Tablo 4. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre Karagöz ve Hacivat'ın Sosyal Bilgiler Dersindeki Yeri

	Kategori	Kod	f
Kadın	Eğitim-öğretim süreci	Öğretim Materyali,	1
		Mizah	2
	Değerler	Kültürel Unsur	9
	Beceri	Problem Çözme	1
	Bilim dalı	Tarih	2
		Halkbilimi	1
	Öğreten	Mesaj Veren	3
		Dönemin Sosyal Hayatını Anlatan	2
		Okumanın Önemi	
		Düşündürür	1
		1	
	Vatandaşlık eğitimi	Sorumluluk	4

Erkek	Öğreten	Dönemin Sosyal Hayatını Anlatan	4
		Sosyal Mesaj Veren	1
	Eğitim-öğretim süreci	Öğretim Materyali	1
		Tiyatro	1
		Görsel Materyal	1
Vatandaşlık	Hak ve Sorumluluk	1	
Değerlerin öğretimi	Kültürel Unsur	1	
Toplam			37

Tablo 4 incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının eğitim-öğretim süreci, değerlerin öğretimi, beceri öğretimi, öğrenen ve vatandaşlık eğitimi şeklinde kategorize ettikleri görülmektedir. Kadın katılımcıların en fazla kültürel unsur kodu (9) üzerinde durdukları görülmektedir. Bu fikre sahip olmuş olmalarının eğitim gördükleri Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünün etkili olduğu söylenebilir. Erkek katılımcıların öğrenen, eğitim-öğretim süreci, vatandaşlık ve değerlerin öğretimi şeklinde kategorize edildikleri görülmektedir. Erkek katılımcılar en fazla dönemin sosyal hayatını anlatan (9) öge olarak nitelemişlerdir. Bunun da Karagöz ve Hacıvat'ın kültür aktarımının bir parçası olmasından kaynaklanabilir.

Öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

A2 “Sosyal Bilgiler hem geçmişteki hem de şuanda ki kültürümüzü anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu yüzdendir ki geçmiş kültürlerimizden biri olan Karagöz ve Hacıvat’ın Sosyal Bilgilerdeki yeri çok önemlidir”.

A14 “Karagöz ve Hacıvat kültürümüzü yansıtır. Sosyal Bilgiler dersinin amacı kültürünü iyi bilen ve koruyan vatandaş yetiştirmek olduğu için Karagöz ve Hacıvat önemli yer tutar”.

A20 “Türk kültürünü, gelenek, göreneklerini yansıttığından Sosyal Bilgiler ile yakın bir bağları vardır”.

A26 “Karagöz ve Hacıvat’ın Sosyal Bilgiler dersindeki yeri kültürümüzü tanıtmak ve yaymak amaçlıdır”.

A3 “Kendileri sosyal yaşamdan olan olayları canlandırdıkları için bizlere günlük yaşamadaki sıkıntılarla nasıl başa çıkabilmeyi öğretir”.

A11 “Eğlendirerek öğrenen, düşündürülen bir yapıya sahip olan Hacıvat ve Karagöz, dönemin sosyal hayatını yansıttığı için Sosyal Bilgiler dersinde önemli bir yere sahiptir”.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Karagöz ve Hacivat'ı En Fazla İlişkilendirdikleri Sosyal Bilim Disiplini

	Kategori	Kod	f
Kadın	Sosyoloji	Toplum Yaşayışı	4
	Halkbilimi	Geleneksel Oyun ve Türküler	3
		Kültür	2
	Etnografya	Halk Kültürü	1
	Tarih	Geçmiş Yaşantılar	4
		Vatan Sevgisi Konu Uygunluğu	
	Coğrafya	İnsan ve Çevre İlişkisi	1
	Psikoloji	Zihinsel İmge	2
Sosyal Bilimler		1	
Erkek	Tarih	Geçmiş Yaşantılar	2
		Osmanlı Devleti	1
	Sosyoloji	Toplumsal İlişki	4
	Sosyal psikoloji	Toplum	1
	Antropoloji	Kültür	1
	Vatandaşlık	Hak ve Sorumluluk	1
Geçersiz Toplam			9
			37

Tablo 5 incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının sosyoloji, halkbilimi, etnografya, tarih, coğrafya, psikoloji ve hepsi olarak kategorize ettikleri görülmektedir. Kadın katılımcıların en fazla toplum yaşayışını (4) ve geçmiş yaşantıları (4) konu edindikleri üzerinde durmuşlardır. Erkek öğretmen adaylarının tarih, sosyoloji, sosyal psikoloji, antropoloji ve vatandaşlık üzerine odaklandıkları görülmüştür. Erkek katılımcılar toplumsal ilişkiyi (4) konu edindikleri üzerinde durmuşlardır. Öğretmen adaylarının toplamına bakıldığında Sosyoloji disiplini ile daha yakın olduklarını vurgulamışlardır. Bunun sebebi, Sosyal Bilgiler dersinin insana dair yaşantılar sunuyor olması nedeniyle öğretmen adaylarına Sosyoloji disiplini daha yakın gelmiş olabilir.

Öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

A1 "Sosyoloji çünkü toplumla ilgili olduğu için".

A7 "Sosyoloji çünkü toplumdaki yerini, davranışları ve algıyı topluma göre nasıl şekillendiğini gözler önüne serer".

A16 "Sosyoloji çünkü toplumla alakalı, yaşayış şekilleri, konuşma tarzları, giyinişleri".

A29 "Sosyoloji çünkü ikisi de toplumla ilgili ve topluma hitap ediyor".

A30 "Sosyoloji çünkü konusu toplum".

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin bir takım algıları bulunmaktadır. Ancak bu algılamalarının bilgi eksikliğinden kaynaklı yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun Karagöz ve Hacivat'ın Türk kültüründeki yerini sadece eğlence olarak görmesi, toplum tarafından genellikle Karagöz ve Hacivat'ı eğlence aracı olarak kullanmasından kaynaklanmaktadır. Karagöz ve Hacivat sadece eğlence aracı değildir. Eğlendirmenin yanı sıra düşündürücü tarafı da bulunmaktadır. Sınıf ortamında Karagöz ve Hacivat'ın kullanılması, eğlenceli sınıf ikliminin oluşmasını sağlar. Alsancak Sarıkaya (2017)'nin yapmış olduğu araştırma göstermektedir ki, öğrencilerin eğlenerek öğrenmesi derse karşı ilgisini de artırmaktadır. Öğrencilerin bu ilgiyle beraber, Karagöz ve Hacivat'tan faydalanılması düşünsel süreçlerin kullanımı da sağlayabilir.

Öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin benzetimleri ise daha çok cahil ve bilginin atışmaları şeklindedir. Zaten bilinen Karagöz ve Hacivat'ta, Karagöz'ün okumamış; Hacivat'ın ise eğitilmiş ve görgü kurallarını bilen bir karakter olmasından kaynaklanabilir (Aça, Aça, 2009). Bu noktada Karagöz ve Hacivat, Sosyal Bilgiler öğretim programında (MEB, 2018) yer alan çalışkanlık, dürüstlük, estetik, saygı ve sevgi gibi değerlerin kazandırılmasında da bir karakter olarak kullanılabilir.

Öğretmen adayları Karagöz ve Hacivat'ın Sosyal Bilgiler dersindeki yerini kültürel unsur olarak nitelendirmişlerdir. Katılımcıların Karagöz ve Hacivat'ı özellikle kültürel unsur olarak vurgulamaları Sosyal Bilgiler öğretmenliği programında öğrenim görüyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Öğretmen adaylarının bu bilgilerinin daha somut ve daha uygulanabilir olabilmesi için öğretmenlik lisans programına kültürel değerler ile ilgili ders konulabilir. Sadece Sosyal Bilgiler öğretmenliği programında değil, öğretmenlik eğitimi veren bütün lisans programlarında kültür eğitimi ile ilgili bir ders bulunmalıdır (Gürgil, 2017).

Öğretmen adaylarının çoğunluğunun Karagöz ve Hacivat'ı sosyoloji ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Karagöz ve Hacivat, sadece toplumsal ilişkileri konu edinmiyor. Halk kültürü başta olmak üzere pek çok sosyal bilim disiplininin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Kültürel değerlerin aktarımında eğitimin göz ardı edilemez bir rolü bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretim programı da yapısı itibarıyla kültür aktarımını gerçekleştirebilecek öğretim programları içerisinde yer almaktadır. Bu doğrultuda Karagöz ve Hacivat, hem sahip olduğu kültürel değeri bakımından hem de renkli ve zengin karakteristik özellikleri açısından Sosyal Bilgiler dersinde kullanılacak değerler arasında yer almaktadır.

Öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin anlamlandırmalarına yönelik yapılan çalışmada ortaya konulan öneriler şunlardır:

1. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri lisans programlarına Karagöz ve Hacivat'da dahil olmak üzere kültürel unsurların derste nasıl kullanılacağına dair bir ders konulabilir.

2. Sosyal Bilgiler lisans programında yer alan topluma hizmet dersi kapsamında, öğretmen adayları belirli kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yaparak toplum yararına Karagöz ve Hacivat ile ilgili etkinlikler planlayıp, uygulayabilirler.

3. İlköğretim ve ortaöğretim programlarında Karagöz ve Hacivat'a yer verilerek okul ya da sınıf ortamında etkinlikler düzenlenebilir.

4. Karagöz ve Hacivat'a ilişkin toplumda sadece belirli zamanlarda değil her zaman hatırlanmasını sağlayacak, üniversiteler ve diğer kurumların işbirliği ile çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Aça, M.& Aça, M. (2009). Hacivat ve karagöz'ü belli bir döneme tarihsel kişilikler olarak konumlandırma çabalarına sinemadan bir örnek: "Hacivat Karagöz neden öldürüldü?" filmi. *TÜBAR-XXVI*, 9-20.
- Alsancak Sankaya, D. (2017). Oyunlaştırılmış teryüz modeline yönelik öğrenci görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 114-132.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A.
- Çençen, N. & Akça Berk, N. (2014). İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler programlarında Türk halk kültürü öğelerinin yeri ve önemi. *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 13-25.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 185-203.
- Çolakoğlu, G. (2006). Gelenekten beslenen Karagöz. *Folklor/Edebiyat*. 12 (46), 543-554.
- Çoşar, A.M.& Usta, Ç. (2009). Geleneksel Türk gölge oyununda ana tipler ve dil yergisi. *Bilig*, 51, 13-32.
- Demir, T. & Özdemir, B. (2013). Türkçe eğitiminde karagöz/gölge oyunları ile değer öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 57-89.
- Gürgil, F. (2017). Öğretmen adaylarının halk kültürüne yönelik algılarının incelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(6), 523-541.
- Khan, S. (2017). *Dünya okulu* (Çev. Cem Aktaş). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>.
- Öncü, A. (2011). Karagözele ilgili araştırmalarda bir kaynak olarak Evliya Çelebi Seyahatnâmesi. *A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 46, 111-126.
- Öztürk, C. Çoşkun Keskin, S. & Ofluođlu, R. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem.
- Sönmez, Ö. F. (2014). Atasözlerinin Sosyal Bilgiler programındaki değerler açısından incelenmesi. *ZfWT*, 6 (2), 101-115.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler öğretilimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara:Pegem.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2017). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ünal, F. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan halk kültürü öğelerinin değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14), 611-645
- Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.